

Interaktivne dječje knjige s naglaskom na hrvatsko tržište

Tataj, Petra

Undergraduate thesis / Završni rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:142:499872>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-08-15**

Repository / Repozitorij:

[FFOS-repository - Repository of the Faculty of Humanities and Social Sciences Osijek](#)

Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku

Filozofski fakultet

Prijediplomski studij Informatologije

Petra Tataj

Interaktivne dječje knjige s naglaskom na hrvatsko tržište

Završni rad

Mentor: prof. dr. sc. Zoran Velagić

Osijek, 2023.

Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku

Filozofski fakultet

Odsjek za informacijske znanosti

Prijediplomski studij Informatologije

Petra Tataj

Interaktivne dječje knjige s naglaskom na hrvatsko tržište

Završni rad

Znanstveno područje, polje, grana:

Društvene znanosti, Informacijske i komunikacijske znanosti,
Informacijski sustavi i informatologija

Mentor: prof. dr. sc. Zoran Velagić

Osijek, 2023.

Prilog: Izjava o akademskoj čestitosti i o suglasnosti za javno objavljivanje

Obveza je studenta da donju Izjavu vlastoručno potpiše i umetne kao treću stranicu završnoga, odnosno diplomskog rada.

IZJAVA

Izjavljujem s punom materijalnom i moralnom odgovornošću da sam ovaj rad samostalno napisao/napisala te da u njemu nema kopiranih ili prepisanih dijelova teksta tuđih radova, a da nisu označeni kao citati s navođenjem izvora odakle su preneseni.

Svojim vlastoručnim potpisom potvrđujem da sam suglasan/suglasna da Filozofski fakultet u Osijeku trajno pohrani i javno objavi ovaj moj rad u internetskoj bazi završnih i diplomskih radova knjižnice Filozofskog fakulteta u Osijeku, knjižnice Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku i Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu.

U Osijeku 29. kolovoza 2023.

Đokotić 012232173

Ime i prezime studenta, JMBAG

Sadržaj

Sažetak	5
1. Uvod	6
2. Interaktivne dječje knjige	7
2.1. Digitalne interaktivne dječje knjige.....	8
2.2. Razine interaktivnosti u dječjim knjigama	8
3. Počeci dječjih slikovnica na hrvatskome tržištu.....	11
4. Shvaćanje dječje slikovnice.....	15
4.1. Suvremeno izdavaštvo dječjih knjiga na hrvatskom tržištu	16
4.2. Podjela dječje slikovnice	17
4.3. Funkcije dječje slikovnice	19
4.4. Interakcija djeteta i slikovnice.....	20
4.5. Oblikovanje dječje slikovnice	22
4.6. Ilustracije u dječjim slikovnicama.....	24
5. Zaključak	25
7. Literatura	26

Sažetak

Svrha je rada prikazati povijesne značajke hrvatske dječje književnosti i razvoj dječjih slikovnica te praćenjem suvremenih obilježja prikazati položaj dječjih interaktivnih knjiga na hrvatskome tržištu, kao i pojasniti njihovu važnost u ranoj fazi djetetova života. Interaktivna knjiga dijete asocira na igru i time posebno motivira na sudjelovanje u razvijanju psihofizičkih sposobnosti i ostavlja pozitivan utisak na vrijeme provedeno uz knjigu. Tradicionalno shvaćanje onoga što je interaktivna dječja knjiga ukazuje na zahtjeve da čitatelj izvršava određenu radnju, a čitanje takvog oblika knjige nije moguće bez održavanja interakcije, koja može biti zastupljena u različitim razinama, ovisno o namjeni knjige za određene karakteristike i potrebe djeteta. Suvremeno shvaćanje dječjih interaktivnih knjiga uključuje i one s komponentama novih tehnologija, koje proširuju mogućnosti provedbe interakcija. Iako na hrvatskome tržištu postoje brojni ilustratori i autori dječjih knjiga, strani autori i nakladnici koji imaju značajnije materijalne pogodnosti zauzimaju veliki dio hrvatskog tržišta. U samim počecima dječje slikovnice smatralo se isključivo kao predmet zabavljanja djeteta, odnosno igru što ih udaljuje od dječje književnosti, te za njih nije bilo termina sve dok ga Filipović 1869. godine nije naveo u svome dvojezičnom dječjem rječniku kao *slikovnjak*. Dječje slikovnice mogu se kategorizirati na različite načine, primjerice prema djetetovom uzrastu, koje zadovoljavaju različite potrebe i intelektualne mogućnosti, dok ih pojedini autori raščlanjuju i prema njihovim funkcijama te obliku. Funkcije slikovnica mogu biti razne, ali sve se temelje na unaprjeđenju djetetova ranog razvoja.

Ključne riječi: dječja interaktivna knjiga, dječje slikovnice, povijest hrvatske dječje književnosti, funkcije dječje slikovnice

1. Uvod

Dijete u ranoj dobi zanima gotovo samo igra kojom uspješno upoznaje nove aspekte života, što je i glavni razlog za prilagodbu knjige na nešto pristupačniji, djetetu ujedno i zabavniji oblik. Oblikovanje dječje interaktivne knjige uvjetovano je psihičkim i fizičkim potrebama djece različitih uzrasta, te podrazumijeva prilagodbu njihovim karakteristikama. Kako bi dijete uveli u svijet knjige, uloga roditelja kao posrednika u čitanju izvrstan je početak. Isto tako, interakcija u knjigama nosi glavnu odrednicu do uspješnog načina odgoja i obrazovanja djeteta od početka njegova života. Interakcija ne samo da okupira djetetovu pažnju tijekom čitanja, već i pospješuje motorički i intelektualni razvoj te potiče na stjecanje čitalačkih navika.

U ovome radu prvo će se opisati što je to interaktivna dječja knjiga, kako se ona shvaća tijekom vremena te koje su značajke tiskane i digitalne interaktivne dječje knjige. Zatim će se objasniti kategorizacije po kojima se dijele stupnjevi interaktivnosti u dječjim knjigama. Drugo poglavlje uvodi u početak hrvatske dječje književnosti, koju obilježava dječja slikovnica. Sljedeće poglavlje obrađuje paradigme dječje slikovnice na hrvatskom tržištu, koju se kroz njezine funkcije i podjele nastoji prikazati kao nužni materijal za djetetov rani razvoj. Isto tako, u radu se obrađuje odnos djeteta i slikovnice, oblikovanje kvalitetne slikovnice te njezini ilustrativni aspekti.

2. Interaktivne dječje knjige

Interakcija u knjigama ključan je element i jedan od najuspješnijih načina odgoja i obrazovanja djeteta, a u dosadašnjim praksama pokazalo se da ima gotovo jednak edukacijski utjecaj kao i onaj što ga učitelj ili odgajatelj ostavlja na dijete. Tradicionalno shvaćanje onoga što je interaktivna dječja knjiga implicira na konstruirane zahtjeve da čitatelj izvršava određenu radnju te uz postavljene zadatke ostvaruje povratnu informaciju, što rezultira određenim ishodom, a čitanje takvog oblika knjige nije moguće bez održavanja interakcije. Dječja knjiga može imati različite stupnjeve interaktivnosti, a oni se najčešće razlikuju prema namjeni za djetetovu dob i razinu intelektualne sposobnosti. Kako autori Vanderschantz i Timpany ističu: „Još u povijesti, interaktivne knjige korištene su kao pomagalo obrazovanja djece i odraslih. To je omogućilo istraživanje različitih tehnika učenja, kao i širenje ideje da ljudi uče na različite načine.“¹ Jedne od starijih vrsta interaktivne knjige jesu one taktilne, odnosno koje iniciraju fizički dodir čitatelja kako bi izazvali neki oblik interakcije. Uglavnom su to bile komponente knjiga koje zahtijevaju pomicanje kako bismo došli do odgovora na postavljeno pitanje, ili premještanje dijelova, čime izvršavamo zadani zadatak, kao i one koje imitiraju lutkarske predstave. Prema tome, vidimo da interaktivnost u ovakvim knjigama ima dvije dimenzije – fizičku i intelektualnu.²

Ovakva vrsta knjige dijete asocira na igru i time ga posebno motivira na sudjelovanje u razvijanju psihofizičkih sposobnosti te ostavlja pozitivan utisak na vrijeme provedeno uz knjigu. Suvremeno shvaćanje dječjih interaktivnih knjiga uključuje i one s komponentama novih tehnologija. One proširuju mogućnosti provedbe interakcija, uvode nove stilove ilustracija i formata, a samim time mijenjaju i odnose slike i teksta uključivanjem drugih oblika medija. Karakteristike digitalne interaktivne knjige u odnosu na onu tiskanog oblika ističu nelinearni način čitanja i nerazriješeni tijek radnje, što čitatelju daje veću slobodu u interakciji s knjigom. Dok jedni zagovaraju korisnost novih tehnologija u dječjim knjigama, pojedini autori propituju u kojoj mjeri one zadovoljavaju odgojno-obrazovnu funkciju, a u kojoj prelaze granicu čiste zabave.³

¹ Usp. Wright, Kristy. A comparison of children's books: Picture book versus physically and intellectually adaptive interactive children's book. // Thesis, Master of Media and Creative Technologies 2015., str. 1-114. URL: <https://researchcommons.waikato.ac.nz/handle/10289/9621> (2022-06-18)

² Usp. Isto.

³ Usp. Isto.

2.1. Digitalne interaktivne dječje knjige

Implementacija multimedijских tehnologija u razvijanje teksta te ilustracija, zvukovnih zapisa, videozapisa, animacija i računalnih igrica u dječje interaktivne knjige osnažuje čitateljevu kontrolu i ovladavanje nad sadržajem, a samim time pospješuje i iskustvo čitanja i obrazovanja. Kako je ilustracija uvijek bila osnovna komponenta tiskanih dječjih knjiga koja razlikuje druge vrste književnosti od interaktivnog oblika knjiga, unutar digitalnih dječjih knjiga ona i dalje ne gubi svoju funkciju. Štoviše, multimedija u digitalnim knjigama za ilustraciju znači prijelaz u vizualnu interaktivnu umjetnost, kao što su primjerice ilustracije u pokretu, 2D ilustracije, animacije, spojevi zvuka i ilustracije, primjena tehnologije proširene stvarnosti, računalnih igara i slično. Isto tako, postupci kreiranja digitalnih knjiga uvelike se razlikuju od onih za izradu tiskane knjige. Primjerice, za te su postupke potrebni i različiti profili stručnjaka.⁴

Naime, uz pedagoge, psihologe, logopede, lingviste, likovne umjetnike, autore dječje književnosti, nakladnike i posrednike knjige i djeteta, koji imaju važnu ulogu u izradi tiskanih dječjih knjiga, nužno je izdavački tim opskrbiti razvojnim inženjerima i grafičkim dizajnerima koji su kompetentni u edukacijskom području. Uz one stalne posrednike između djeteta i knjige – roditelje, knjižničare, informacijske stručnjake, odgajatelje i učitelje, djetetu rođenom u digitalnom dobu internet nije stran i postaje jedan od posrednika. Digitalne interaktivne knjige od djeteta zahtijevaju korištenje gotovo svih osjeta, a ono pospješuje njihov rani motorički razvoj, kao i onaj intelektualni, što je velika prednost za odrastanje u digitalnom dobu, koje je prožeto u svim sferama naših života.⁵

2.2. Razine interaktivnosti u dječjim knjigama

Premda razvijanje novih tehnologija donosi mnogobrojne prednosti i nove dimenzije interakcija tijekom čitanja knjige, ne može se posve isključiti interaktivnost knjige u tiskanom obliku. Raznovrsni oblici knjiga te različitih mediji, s obzirom na svoje različite karakteristike

⁴ Usp. Tyschenko, Tetiana. Children's book illustration and interactive technology // *Cultura y Arte* br. 10, 2021., str. 219-221. URL:

https://www.researchgate.net/publication/352659238_CHILDRENS_BOOK_ILLUSTRATION_AND_INTERACTIVE_TECHNOLOGY/citation/download (2022-06-18)

⁵ Usp. Isto.

ostvaruju i različite intenzitete interakcije. Autori Vanderschantz i Timpony osmislili su dva načina kako kategorizirati razine interaktivnosti u dječjim knjigama.⁶

Prvi način kategorizacije interaktivnosti prikazan je prema fizičkim aktivnostima koje knjiga zahtijeva od čitatelja. Nulta razina prvog načina odnosi se na najniži oblik, odnosno minimalnu interakciju kroz čitanje linearnog teksta, što u praksi izgleda kao samostalno čitanje uz listanje stranica knjige. U prvoj je razini još uvijek zastupljen jednostavan oblik interakcije, ali se spominju i složeniji načini listanja stranica knjige. Drugim riječima, proširuju se na vraćanje stranica unatrag kako bi čitatelji mogli pronaći nezapažene informacije, kao i čitanje pojedine stranice koja je sastavljena od više dijelova. Druga razina pomiče se od linearnog teksta i osnovnog oblika knjige na onaj nelinearni uz nešto sofisticiraniji oblik knjige koji podrazumijeva okomito, vodoravno i isprepletano osmišljene stranice knjige. Nadalje, sljedeća razina, osim različitih načina okretanja stranica, uključuje i čitanje i istraživanje sadržaja u knjizi pomoću interaktivnih komponenti kao što su slagalice teksta, različite teksture koje zahtijevaju fizički dodir, smjernice koje čitatelj izvršava, pomični dijelovi koje čitatelj premješta kako bi odradio zadani zadatak i tomu slično. Zadnja i najviša razina interaktivnosti uključena u prvi način kategorizacije ujedno pruža i najslobodniji način čitanja te označava interaktivne komponente jednako kao i prethodna, no u ovoj se razini te komponente ne multipliciraju.⁷

Prema drugom načinu kategorizacije interaktivnosti unutar dječjih knjiga, ona se određuje rasporedom po kojem je sadržaj poslagan, te može implicirati na različite razine interakcije knjige i čitatelja. Isto tako, počinje s nultom razinom, koju označava tradicionalan oblik knjige, i zahtjeva linearno čitanje teksta s lijeva na desno, a već u prvoj razini prelazi se s linearnih tekstova u one nelinearne uz dodavanje ilustracija, kao i knjige bez teksta. Sljedeća razina od čitatelja zahtijeva izvršavanje postavljenih zadataka i odgovaranje na pitanja, što se može ostvariti kroz razne pomične komponente knjiga, kojima čitatelj raspolaže tijekom okretanja stranica. Drugim riječima, čitatelj upravlja redosljedom čitanja kako bi uspješno izvršio zadatak. Čitatelj samostalno određuje radnju knjige izvršavanje zadanih zadataka koji dolaze uz složenije prepreke, što je karakteristično za knjige četvrte razine interaktivnosti. Posljednja razina implicira na to da čitatelj uz čitanje ili nakon njega provodi aktivnosti koje su opisane u

⁶ Usp. Timpany, Claire. Nav. dj., str. 99. 104.

⁷ Usp. Isto.

tekstu knjige. Uglavnom su to smjernice za razne likovne djelatnosti, primjerice upute za crtanje, izrezivanje, bojanje i slično.⁸

⁸ Usp. Timpany, Claire. A categorisation structure for interactive children's book: Levels of interactivity in children's printed books. // *International Journal of the Book*, br. 9, 2012., str. 97-109. URL: <https://researchcommons.waikato.ac.nz/handle/10289/7483> (2022-06-18)

3. Počeci dječjih slikovnica na hrvatskome tržištu

Kada bismo krenuli u otkrivanje povijesti hrvatske dječje književnosti, vrijedilo bi započeti od dječjih slikovnica, koje su prema mnogim autorima i obilježile početak te vrste književnosti. Isto tako, otkrivanjem povijesti hrvatske dječje književnosti nailazimo na mnogobrojne prepreke koje se vezuju uz nemogućnost identificiranja godina izdanja pojedinih publikacija dječjih slikovnica, kao i uz propuste onih koji su se već okušali u predstavljanju povijesti hrvatske dječje književnosti. Iako su u to vrijeme postojali zakoni o obveznim primjercima u knjižnicama, znatan broj dječjih slikovnica koje bilježe početak dječje književnosti, i objavljujane su do 1945. godine, nisu sačuvane niti u knjižnicama. Neki su od teoretskih razloga za to argumentacije da se dječje knjige smatralo privremenom okupacijom djeteta, nakon čega se zapostavljaju, što je ujedno i najznačajnija zapreka. Majhut u svome radu 2006. godine iznosi neke od novootkrivenih naslova slikovnica objavljujanih 1860-ih godina u katalogu Lavoslava Hartmana. U Majhutovom je radu naslov „Domaće životinje i njihova korist“, objavljen 1863. godine, predstavljen kao prva hrvatska dječja slikovnica, a „Domaće životinje“ Josipa Milakovića iz 1885. godine kao najstarija slikovnica kojoj imamo pristup. Ujedno, slikovnica „Sveti Nikola u Jugoslaviji“ iz 1922. predstavljena je kao prva slikovnica hrvatskog autora i ilustratora dječje književnosti.⁹

U obzir moramo uzeti da dječja književnost u 19. stoljeću nije bila okarakterizirana kao što je to slučaj danas, čime su sva književna djela zapravo bila namijenjena i djeci i odraslima. Stjepan Širola i Ivan Filipović u svojim se člancima opiru tvrdnji da školske knjige pripadaju dječjoj književnosti, ali zagovaraju važnost edukativne funkcije dječje knjige, dok one isključivo zabavne namjene zaobilaze u potpunosti. Stoga se kroz 19. i početkom 20. stoljeća dječje slikovnice smatralo isključivo predmetom zabave, što ih udaljava od dječje književnosti, te ih se nije držalo u knjižnicama i ostaju ne sačuvane. Marija Jamrišek slikovnice tumači sljedećim riječima: „Posebna vrsta igračaka jesu slikovnice. No takove igračke imadu samo onda pravu vrijednost, ako majka, baka, otac ili tko drugi sjedne uz dijete, pa živim pripovijedanjem mrtvim slikama podaje život; djeca pitaju, odgovaraju, slušaju i gledaju tako zadubeno, da kod toga zaborave na jelo i pilo.“¹⁰ Promišljanje da bi dječje slikovnice mogle biti dio dječje književnosti susrećemo tek objavom studije „prve knjige koju dijete dobiva u ruku“

⁹ Usp. Hameršak, Marijana. Zašto su izgubljene prve hrvatske slikovnice. // Etnološka istraživanja, 18/19, 2014. str. 57-75. URL: <https://hrcak.srce.hr/clanak/197047> (2022-06-18)

¹⁰ Usp. Hameršak, Marijana. Nav. dj., str. 57.- 63.

Milana Crnkovića i studije Štefke Batinić i Berislava Majhuta, u kojima ih nastoje prikazati kao dječje knjige s vrijednošću.¹¹

U samim počecima, hrvatske dječje slikovnice nisu se smatrale književnim tekstom, nego igračkom. Osim toga, za njih nije bilo niti naziva sve do 1869. godine, kada je Filipović u svome dvojezičnom rječniku skovao termin *slikovnjak*, navodeći ga uz njemački termin *Bilderbuch*. Razdoblju tiskanja hrvatskih dječjih slikovnica prethode ilustrirane knjige i ostala dječja literatura. Novije spoznaje o prvoj dječjoj slikovnici procjenjuju da je ipak bila objavljena blizu 1880. godine, ali ovo pitanje i dalje ostaje upitno.¹²

Prije nego što su se u Hrvatskoj sustavno počele tiskati knjige namijenjene isključivo djeci, ona su čitala razne religijske tekstove, molitvene knjige, kao i odraslu literaturu. Ipak, djeca utjecajnih ili obrazovanijih obitelji dolazila su u doticaj i sa literaturom na stranim jezicima – poznatijim svjetskim književnim djelima, literaturom iz različitih znanstvenih područja, ali i stranom dječjom literaturom. Razlog tomu nije bio isključivo loš ekonomski poredak, već i samo društveno vrednovanje dječje literature, a mnoge izdavane knjige smatrale su se odraslom, a ujedno i dječjom literaturom. Tako je ostalo i sve do kraja 19. stoljeća iako su tada već bile tiskane dječje knjige. Početkom tiskanja slikovnica počinju se mijenjati i dječje čitateljske navike. Drugim riječima, potražnja je za dječjom knjigom, konkurentno stranim dječjim knjigama, na tržištu postala sve veća.¹³

Nerasprostranjenost tiska dječjih slikovnica u Hrvatskoj bio je odraz manje pismenosti stanovništva jer su djeca zahtijevala posredničko čitanje, čime je slikovnica zapravo bila namijenjena odraslima koji bi pomagali djeci u čitanju i obrazovanju. Prije tiskanja hrvatskih slikovnica uvozile su se strane, a jedna od prvih u Hrvatskoj bila je njemačka slikovnica „Strauwweltpeter“, prevedena kao „Janko Raščupanko“, autora Heinricha Hoffmanna, koji je slikovnicu posvetio svome djetetu. Neki od hrvatskih autora koji su dodavali tekst na strane ilustracije bili su Josip Milaković, Stjepan Širola i Ljudevit Varjačić. U Hrvatskoj se u 19. stoljeću bilježi poboljšanje životnih uvjeta građanskog sloja, napredovanje zdravstvene njege, a samim time i pristupačniji pogled na skrb djeteta. To je dovelo do prepoznavanja važnosti

¹¹ Usp. Hameršak, Marijana. Nav. dj., str. 57.- 63.

¹² Usp. Martnović, Ivana. Slikovnica kao potencijalni materijal za leksički razvoj djece u trećoj godini života, 2018. URL: <https://repozitorij.ffos.hr/islandora/object/ffos%3A3894> (2022-06-18)

¹³ Usp. Hameršak, Marijana. Višestruki odnosi i neočekivani ishodi: prvo stoljeće hrvatske dječje književnosti iz vizire povijesti čitanja, knjige i djetinjstva. // Časopis za suvremene povijesti 41, br. 3, 2009., str. 783- 804. URL: <https://hrcak.srce.hr/57869> (2022-06-18)

emocionalnog i društvenog razvoja djeteta kao i edukacije od samog početka djetetova života. To je vrijeme kada se počinju pojavljivati i prvi dječji vrtići, takozvana „zabavišta“.¹⁴

Prvu dječju knjigu na hrvatskome jeziku prevodi Antun Vranić 1796. godine pod nazivom „Mlajssi Robinzon“, autora Joachima Heinricha Campea. U toj se dječjoj knjizi može pronaći i ilustracija hrvatskog autora izrađena tehnikom izrezivanja drvene podloge koja se boja, nakon čega se prisanja na papir i dobiva ilustracija, što je i početak rasprostranjenosti tiska slikovnica u boji. Međutim, prvom ilustriranom hrvatskom dječjom knjigom smatra se svezak „Basne“ Ignjata Čivića Rohrskija, koji je ilustrirao hrvatski ilustrator i tiskao hrvatski tiskar 1844. godine.¹⁵

Ono što je karakteristično za sadržaj dječjih slikovnica koje su tiskane do kraja 19. stoljeća jesu komponente stiha, što imamo u primjeru slikovnice „Domaće životinje“ Josipa Milakovića. Također su to prozni tekstovi, uz koji se protežu ilustracije, kao i različite popratne igre, primjerice izradu papirnatih igračaka, poezijske tekstove namijenjene čitateljevom samostalnom nadopunjavanju tijeka priče, čak i knjige koje su sadržavale isključivo ilustracije. Što se tiče tematike, sadržavale su razne zanimacije djece, kao što su životinje, igre uloga, abecedu, fantastiku ali i sadržaje komercijalne i političke prirode, kao primjerice reklame. Obično su takve slikovnice bile islikavane realističnim ilustracijama. Takva je praksa potrajala sve do 1910. godine, kada nakladnik Margold proširuje svoje ilustracije sa podebljanim linijama, žarkih boja. Kako smo već bili spomenuli, hrvatske slikovnice često su ilustrirali i oblikovali njemački i engleski ilustratori, a domaći bi autori dodavanjem teksta ilustracije prezentirali čitatelju. Tek 1942. godine slikovnica „Koliko je sati?“ stavlja novu dimenziju dječjim slikovnicama, a od 1945. godine dolazi do većeg naglaska na didaktičku ulogu slikovnice i počinju se tiskati one trodimenzionalne, kao i takozvane *pop-up* slikovnice.¹⁶

Lavoslav Hrtman bavio se ilustracijama, a u vrijeme kada je izdao prve slikovnice one su bile nešto skuplje od ostale dječje literature te se zbog kritike nisu koristile u školama, iako su uz zabavu isticale i svoju edukacijsku funkciju. To je vidljivo na primjeru Milakovićeve slikovnice „Domaće životinje“, koja podučava djecu o domaćim životinjama. Također, slikovnice hrvatskih autora tog vremena uglavnom su ilustrirali strani ilustratori i tiskali strani

¹⁴ Usp. Miljan, Zrinka. Dječje radosti 19. stoljeća- slikovnica- edukativna dječja igračka. // Povijest u nastavi 21, br. 1, 2013., str. 1-21. URL: <https://hrcak.srce.hr/120404> (2022-06-18)

¹⁵ Usp. Verdonik, Maja. Slikovnica - Prva knjiga djeteta, 2015. URL: https://www.ufri.uniri.hr/files/nastava/nastavni_materijali/Verdonik_Predavanja_za_web_SPKD.pdf (2022-06-19)

¹⁶ Usp. Verdonik, Maja. Nav. dj.

tiskari, a njihova se imena često nisu navodila u knjizi i iz tog razloga teško je utvrditi tko je zapravo ilustrirao slikovnicu, no hrvatski ilustratori pojavljuju se tek 30-tih godina 20. stoljeća.¹⁷

¹⁷ Usp. Majhut, Berislav. Počeci hrvatske slikovnice. // Dijete, vrtić, obitelj: Časopis za odgoj i naobrazbu predškolske djece namijenjen stručnjacima i roditeljima 19, br. 71, 2013., str. 20-22. URL: <https://hrcak.srce.hr/clanak/214217> (2022-06-19)

4. Shvaćanje dječje slikovnice

Različita znanstvena područja proučavaju dječje slikovnice u svrhu kvalitativnog napretka njihove izrade te iz tog razloga postoji i više načina njihova definiranja. Tako Nodelman 1989. za slikovnice govori da su „...prvenstveno namijenjene maloj djeci i prenose informaciju ili pričaju priču kroz niz slika koje su kombinirane s malo teksta ili nemaju teksta, pri čemu slike i tekst u slikovnicama prenose informaciju drugačije nego što bi to bio slučaj prilikom njihovog korištenja u drugim uvjetima.“¹⁸ Također, citirajući Narančić Kovača, Bader iznosi definiciju: „Slikovnica je i tekst, ilustracije i cjelokupni dizajn, ona je proizvodni i komercijalni predmet, socijalni, kulturalni i povijesni dokument, i, naposljetku, djetetovo iskustvo. Kao umjetnički oblik ona podrazumijeva međuovisnost slika i riječi, na istovremenoj pozornici dvostranice, kao i dramu okretanja stranica.“¹⁹ To predstavlja nešto tradicionalnije pristupe koji se oslanjaju na ilustracije i tekst.²⁰ S druge strane, Hameršak i Nikolajeva pristupaju dječjim slikovnicama na suvremeniji način te uočavaju digitalne komponente koje im daju dodatne informacijske i komunikacijske značajke, što ih čini interaktivnima.²¹

Pomak suvremenih slikovnica od onih tradicionalnih nastoji ukazati na njihove razlike i sličnosti kako bi se prepoznala njihova uloga u životu djeteta i korist uporabe.²² Kada se govori o suvremenom shvaćanju slikovnice, postavlja se pitanje o koherenciji ilustracije i teksta, Točnije, želi se primijeniti njihova skladnost u slikovnice različitih svrha jer je poznato da djeca različitih dobnih skupina i potreba zahtijevaju i različite funkcije dječje knjige. Nikolajeva ističe: „Suvremena shvaćanja slikovnice ne zadovoljavaju se određenjima slikovnice kao sinkretizma slike i teksta, nego nastoje otkriti prirodu toga odnosa. Iako njihove naznake postoje ranije, tek u novije vrijeme dolazi se do konkretnih spoznaja o važnosti interakcije slike i teksta te se proučavaju načini na koje se ona ostvaruje.“²³

Iako je teško definirati ono što slikovnica je, lakše je zamijetiti ono što slikovnica nije, odnosno prepoznati elemente koji slikovnicu čine jedinstvenim oblikom dječje književnosti. Jednako kao i dječje slikovnice, ilustrirane dječje knjige sastoje se od dva oblika prenošenja

¹⁸ Usp. Hameršak, M.; Zima, D. Uvod u dječju književnost. Zagreb : Leykam, 2015.

¹⁹ Usp. Isto.

²⁰ Usp. Isto.

²¹ Usp. Martnović, Ivana. Slikovnica kao potencijalni materijal za leksički razvoj djece u trećoj godini života, 2018. URL: <https://repozitorij.ffos.hr/islandora/object/ffos%3A3894> (2022-06-18)

²² Usp. Batarelo Kokić, I. Nove razine interaktivnosti dječjih slikovnica. // Školski vjesnik. 2015.

URL: <https://hrcak.srce.hr/file/222636> (2022-06-18)

²³ Usp. Martnović, Ivana. Nav. dj.

informacija, a to su ilustracije i tekst. Osim što se ilustrirana knjiga oslanja na tekst koji je popraćen ilustracijama, ali može stajati i samostalno, ono što bi značajno razlikovalo slikovnicu od ilustrirane knjige interakcija je ilustracija sa tekstom i neophodnost ilustracije za dijete. U dodiru sa slikovnicom, djeteta koje još nije naučilo čitati, ilustracije zauzimaju glavnu ulogu, odnosno prenose sve ono što tekst ili posrednik čitatelj nije prenio. S druge pak strane, u ilustriranoj knjizi tekst prenosi pisanu radnju i dominira nad ilustracijom. Također, ilustratori dječje ilustrirane knjige oslikavaju je prema već napisanom tekstu i uglavnom su različita osoba od spisatelja, a slikovnice se oslikavaju na način da ilustracija unese dimenziju i prostor samostalnog stvaranja radnje, a ilustratori i spisatelji su poželjno ista osoba.²⁴

Kako bi pobliže razumjeli ulogu slikovnice i načine na koje ona pridonosi životu djeteta, bitno je sagledati poveznicu između oba oblika prenošenja informacija, a ne isticati jedan, a podcjenjivati drugi. Pri tome ilustracija i tekst mogu imati jednaku interpretaciju radnje, ali i uvjetovanu interpretaciju, gdje jedno do njih zornije prikazuje radnju, a drugo poprađuje. Upravo zbog tog bitnog značaja slikovnica za djetetov rani čitalački razvoj istraživači dječje književnosti Crnković i Težak tumače ih kao složeniji žanr dječje književnosti koji može, ali ne mora, objedinjavati i druge žanrove dječje književnosti, i to kao nadređeni žanr.²⁵

4.1. Suvremeno izdavaštvo dječjih knjiga na hrvatskom tržištu

S obzirom na to da se nakladnička djelatnost u Hrvatskoj nije proširivala vremenom, a elektroničko nakladništvo također nije razvijeno u dostatnoj mjeri, možemo zaključiti da izdavaštvo dječje interaktivne knjige, čija kreacija u digitalnom dobu uvelike ovisi o tehnološkoj primjeni, nije u procvatu. U nakladničkom poslovanju, pa tako i u elektroničkom nakladništvu, važna je odrednica marketinški pothvat, koji u hrvatskim nakladničkim djelatnostima nije kvalitetno osmišljen, čemu prethodi sofisticirani način rada koji ne ulaže u adekvatnu analizu tržišta.²⁶ Uz to, hrvatska nakladnička djelatnost nema ni približno onoliko materijalnih resursa kao istovjetne djelatnosti u inozemstvu. Iako na hrvatskome tržištu postoje brojni ilustratori i autori dječjih knjiga te se ono dopunjuje nešto suvremenijim oblicima dječje

²⁴ Usp. Stričević, I.; Martinović, I. Slikovnica: prvi strukturirani čitateljski materijal namijenjen djetetu. // Libellarium : časopis za povijest pisane riječi, knjige i baštinskih ustanova 4, br.1, 2011. str. 39-63. URL: <https://hrcak.srce.hr/92392> (2022-06-18)

²⁵ Usp. Isto.

²⁶ Usp. Sudarević, A. Elektronička knjiga i marketing elektroničkog nakladništva u Hrvatskoj. // Knjižničarstvo. 2018. URL: <https://hrcak.srce.hr/file/347790> (2022-06-18)

interaktivne knjige, i dalje vrijedi tvrdnja da strani autori i nakladnici zauzimaju veliki dio hrvatskog tržišta.²⁷

Jedan je od značajnih ilustratora hrvatske dječje književnosti do početka 21. stoljeća Vladimir Kirin, koji se smatra prvim hrvatskim ilustratorom, a zapažen je po ilustracijama zbirke „Priče iz davnine“ Ivane Brlić-Mažuranić, ali i bajki braće Grimm. Nadalje, značajan je ilustrator i Andrija Maurović, koji je uz oslikavanje stripova ostao upamćen i kao ilustrator djela Mate Lovraka. Zatim, treba spomenuti Vilka Glihu Selana, prepoznatljivog po ilustriranju slikovnice prema izvedbi „Ježeva kućica“, a prvi je nositelj nagrade za ilustracije „Grigor Vitez“. Istu nagradu ilustratorica Pika Vončina osvaja za ilustraciju knjige „Čudnovate zgode šegrta Hlapića“ 1999. godine. Marijana Jelić ilustratorica je mnogih dječjih časopisa, kao što je „Modra lasta“ i „Prvi izbor“, a poznata je i po vizualizaciji lika „Kosjenka“ u animiranom filmu „Regoč i Kosjenka“ Helene Bulaje.²⁸

4.2. Podjela dječje slikovnice

Premda se podjela interaktivnih dječjih knjiga može izvesti prema različitim značajkama, primjerice prema različitoj svrsi i funkciji knjige, te se podjele mogu i međusobno nadopunjavati i kombinirati unutar jednog izdanja knjige. Tako ih Mahut i Zalar, sukladno njihovim karakteristikama, razrađuju na: *pop-up* slikovnice, *leporello*, igračke, načinjene od izdržljivog materijala, slikovnice koje sjedinjuju zvučne i ilustrirano tekstualne, te one animirane i elektroničke. Ovisno o poziciji djeteta, pri čemu dijete zna čitati ili ne zna čitati, slikovnice raščlanjuju na one namijenjene odgajatelju čitatelju, gdje dijete ima ulogu slušatelja, i one namijenjene djetetu kao čitatelju. Shodno obliku iznošenja sadržaja, dijele ih prema vrsti teme za koje se knjiga vezuje i na pripovjedačke, a prema sadržaju one mogu zahvaćati razne zanimacije djeteta ili edukativne rubrike. Kada se gleda vrsta umjetnosti korištena pri izradi knjige, slikovnice mogu biti interaktivne, ilustrirane od strane ilustratora ili djeteta, one koje sadrže igračke ili oponašaju lutkarsku predstavu, te one načinjene od fotografije. Crnković i Težak prepoznali su slikovnice kao posrednika razvoja djeteta koji ima multifunkcionalnu ulogu, stoga ih dijele prema različitim aspektima obrazovanja. Pri tome valja imati na umu da

²⁷ Usp. Hameršak, M.; Zima, D. Uvod u dječju književnost. Zagreb : Leykam, 2015.

²⁸ Usp. Verdonik, Maja. Slikovnica - Prva knjiga djeteta, 2015. URL: https://www.ufri.uniri.hr/files/nastava/nastavni_materijali/Verdonik_Predavanja_za_web_SPKD.pdf (2022-06-19)

jedno izdanje knjige može obuhvaćati više funkcija, a to su slikovnice koje upoznaju dijete sa različitim, njima novim pojmovima, one koje se bave određenom problematikom, slikovnice informativne prirode, i one kojima se djetetu želi približiti različite umjetnosti.²⁹

Prema Matulkinjoj raščlambi, slikovnice možemo podijeliti na nekoliko vrsta. Za početak, postoje slikovnice namijenjene čitateljima početnicima, pri čemu je bitna uloga odrasle osobe kao pomoćnika pri djetetovu učenju čitanja, bilo uz tiskanu ili digitalnu knjigu. Zatim, drugi tip čine slikovnice igračke, koje od čitača zahtijevaju sudjelovanje u postavljenim igrama izrađenim papirima, a imaju nešto više varijanti: *pop-up books*, *board books*, *flap books*, *cut-out books*, *pull-tab games* i *die-cutting*. Nadalje, treći tip čine slikovnice koje su sastavljene od stihova, a mogu biti sastavljene od različitih tekstova s rimom, kao što su brojalice, „pjesmice za laku noć“ i slično. Svrha im je uz što maštovitiji i razigraniji način zainteresirati dijete na učenje. I konačno, četvrti tip čine slikovnice koje se dotiču tema zanimljivih djeci, kao što su životinje, igre uloga, a kojima se djetetu nastoji približiti učenje slova, brojeva i slično.³⁰

S obzirom na djetetovu dob slikovnice se dijele u nekoliko kategorija. U prvu kategoriju ulaze slikovnice namijenjene djetetu u prvoj godini života, a one podrazumijevaju slikovnice igračke, zvučne slikovnice, multimedijske slikovnice, slikovnice načinjene od čvrstog materijala kako bi bile izdržljive, slikovnice načinjene od mekog materijala kako bi bile sigurnije za korištenje, one interaktivnih komponenti, brojalice, te slikovnice jednostavnih ilustracija. One namijenjene djetetu u drugoj godini života također uvrštavaju slikovnice igračke, multimedijalne slikovnice, i one podobne za korištenje, ali njihov se sadržaj mijenja, ilustracijama se dodaju žarke boje i radnja se proširuje na jednostavne teme. Slikovnice za dijete do četvrte godine života isto tako obuhvaćaju one prethodne, ali poprimaju duže tekstove sa razrađenim radnjama i temama bliskim tome uzrastu, a igre i interaktivne komponente mogu biti kompleksnije. Dijete od pete godine života pa do predškolske dobi koje se susretalo sa slikovnicama od rane dobi već je razvilo čitateljske navike, zbog čega njima namijenjene slikovnice stavljaju naglasak na složenije prepričane književne tekstove i klasične dječje bajke te na problemske slikovnice.³¹

²⁹ Usp. Stričević, I.; Martinović, I. Slikovnica: prvi strukturirani čitateljski materijal namijenjen djetetu. // *Libellarium* : časopis za povijest pisane riječi, knjige i baštinskih ustanova 4, br.1, 2011. str. 39-63. URL: <https://hrcak.srce.hr/92392> (2022-06-18)

³⁰ Usp. Batarelo Kokić, I. Nove razine interaktivnosti dječjih slikovnica. // *Školski vjesnik*. 2015. URL: <https://hrcak.srce.hr/file/222636> (2022-06-18)

³¹ Usp. Slikovnica- svrha, vrste i funkcije. URL: <https://www.predskologija.com/slikovnica-svrha-vrste-i-funkcije/> (2022-06-18)

Problemska dječja slikovnica podrazumijeva tekstove napisane s namjerom shvaćanja svijeta onakvog kakav je, gdje nije uvijek sretan kraj. Drugim riječima, ona dijete upoznaje s problemima u svijetu, stavljajući naglasak na traženje rješenja na taj problem. Osim toga, problemske slikovnice nastoje i osvijestiti na važnost pomaganja drugima, traženja pomoći i iznošenja vlastitih stavova i emocija. Problemske slikovnice možemo usporediti s onim slikovnicama iskustvene funkcije, iako se problemske više osvrću na negativne aspekte u društvu, a iskustvene na različita iskustva u životu, bila ona pozitivna ili negativna.³²

4.3. Funkcije dječje slikovnice

Prema dosadašnjoj praksi izdavanja prepoznato je nekoliko funkcija sadržanih u dječje interaktivne knjige, a svaka od funkcija pojavljuje se međuovisno s drugom, pri čemu jedna funkcija uglavnom ima primarnu, a druga sekundarnu ulogu. Stoga je važno da dječje interaktivne knjige, prije samog zauzimanja interesa u djetetu i ostvarivanja potencijalne obrazovne svrhe, trebaju zadovoljiti ulogu zabavnog čitanja u slobodno vrijeme. Ipak, zabavna uloga može biti i prvenstveni cilj dječje interaktivne knjige.³³ U tom duhu Majhut i Zalar iznose sljedeću definiciju: „Slikovnica je prva knjiga u životu djeteta, prijelaz od situacijskog konteksta na kontekst simbola. Svrha joj je da pomaže djetetu otkriti svijet i medij pisane riječi; razvija spoznajni svijet djeteta; izaziva emocije; razvija govor i bogati fond riječi; zadovoljava potrebu za novim“³⁴

Upoznavanje djeteta s novim pojmovima i informacijama uz pamtljiv način, npr. kroz brojalice i ritmične stihove, kao i mogućnost primjene naučenog u stvarnome svijetu, određuju se spoznajnom funkcijom slikovnice. Informacijsko-odgojnom funkcijom slikovnice određuju se primjeri slikovnica u kojima se dijete može pronaći i suosjećati se s njima, a one potiču na kvalitetniju komunikaciju misli, emocija, želja i potreba, te na izgradnju vlastitih stajališta i osobnosti. Osim toga, takve slikovnice upućuju na primjereno ponašanje u društvu i opisuju način na koji ono funkcionira.³⁵ Prema mnogim istraživanjima, edukacijska funkcija dječje slikovnice bit će najučinkovitija ako su ilustracije i ostale vizualizacije naslikane u realističnom stilu slikanja, jer na taj način dijete najuspješnije povezuje ilustracije i njihove ekvivalente iz

³² Usp. Isto.

³³ Usp. Stričević, I.; Martinović. Nav dj., str. 50-60.

³⁴ Usp. Martnović, Ivana. Nav. dj.

³⁵ Usp. Stričević, I.; Martinović, I. Nav. dj., str. 45-50.

stvarnoga svijeta. Isto tako, edukacijske slikovnice poželjno je aplicirati od samog početka u djetetovo upoznavanje sa štivom jer je uočeno da dijete već od prve godine života kreće primjenjivati ono što je usvojilo interakcijom s knjigama. U kasnijim razdobljima djetetova života navedeno olakšava prepoznavanje stvarnosti od knjižnog imaginarnog svijeta.³⁶

Kako bi dijete dobilo na uvid širu sliku o svijetu te o onome što se događa drugima, iskustvena funkcija ima ulogu na što edukativniji i optimističniji način dočarati okolnosti u kojima se ljudi mogu pronaći. Spomenuto se može odnositi na razne pozitivne i negativne situacije, kulturne znamenitosti pojedinih kultura prikazane kroz slikovne atlase, prikazivanje povijesti primjerice slikovnicama o dinosaurima, strani jezici i mnoge druge teme. Isto tako, uloga joj je potaknuti dijete da izgradi svoj identitet uz istraživanje stvari koje ga zanimaju.³⁷

Jezično-govorna funkcija slikovnice, a očituje se već iz samog naziva, pomaže kod leksičkog razvoja i formuliranja opsežnijeg rječnika kod djece, što možemo povezati s posrednicima u čitanju, gdje oni imaju ulogu poticati dijete na samostalno čitanje i usmjeravanje na razgovor i rasprave. Isto tako, uz stihove, brojalice i razne multimedijske i zvučne slikovnice dijete se uči pravilnom izgovoru riječi i gramatici.³⁸

Posljednja funkcija, ona estetska ili umjetnička, ima ulogu kroz fikciju basni i bajki potaknuti dijete na stvaranje predodžbi o onome o čemu knjiga govori, inspirirati maštu i kreativnost, stvoriti emotivnu povezanost sa pročitanim, kao i daljnju izgradnju čitalačkih navika te preferenciju u izboru knjige.³⁹

4.4. Interakcija djeteta i slikovnice

Kako bi dijete uveli u svijet knjiga i stvarali njegove čitalačke navike, uloga roditelja kao posrednika u čitanju slikovnica izvrstan je početak za dijete u ranoj dobi. Međutim, nisu svi roditelji upućeni u doprinos slikovnica procesu odgoja i obrazovanja, pa su odgajatelji u obrazovnim ustanovama, kao i informacijski stručnjaci u knjižnicama, zaduženi osvijestiti ih o tome. Način na koji roditelj potakne interakciju djeteta i knjige ostavit će utisak na njegovu percepciju prema knjizi. Igra je vjerojatno najdraža okupacija djetetova vremena, zbog čega bi

³⁶ Usp. Batarelo Kokić, I. Nove razine interaktivnosti dječjih slikovnica. // Školski vjesnik. 2015.

URL: <https://hrcak.srce.hr/file/222636> (2022-06-18)

³⁷ Usp. Stričević, I.; Martinović, I. Nav. dj., str. 39-60.

³⁸ Usp. Isto.

³⁹ Usp. Isto.

izvršna motivacija bila organizirati neki oblik aktivnosti u kojoj dijete kroz igru ima priliku interpretirati radnju ili samo osmisliti tijek radnje. Shodno tomu, korisno je kroz zabavu zainteresirati dijete, potaknuti ga na suradnju u čitanju i komunikaciji razmišljanja, gdje će ono stvoriti pozitivnu sliku o provedenom vremenu uz knjigu.⁴⁰

Prije svega, bitno je koristiti slikovnicu koja je uzrastom i potrebama prikladna djetetu te govori o temama s kojima je dijete već upoznato, o onome za što ima interes ili u čemu se može pronaći. Autori Steele, Temple i Meredith navode tri koraka prema kojima odgajatelj može ostvariti efikasni odnos između djeteta i knjige. Prvi korak označava upoznavanje sa slikovnicom, čime se želi stvoriti poveznica s dosadašnjim znanjem o temi. Na taj način dijete se potiče na kreativno razmišljanje i iznošenje vlastitog promišljanja o tijeku radnje, koje može samostalno osmisliti na temelju pročitano i vizualno doživljenog. S obzirom da se prikladnom slikovnicom za pojedino dijete smatra ona koja prati njegove intelektualne sposobnosti, odnosno iznosi dostatnu količinu informacija o novim pojmovima, u drugom koraku ti se pojmovi djetetu nastoje približiti. Nakon pročitane, odnosno istražene slikovnice, odgajatelj kroz razgovor ili igru nastoji približiti elemente iz stvarnoga svijeta, koje dijete može povezati sa pročitanim i time dodatno razjasniti ono naučeno.⁴¹

U smislu edukacije, istraživači dječjih slikovnica ukazuju na to da djeca u ranoj dobi efektivnije reagiraju na tradicionalno oslikane slikovnice i ilustrirane knjige nego na one koje sadrže suvremenije interakcijske elemente ili pak digitalne elemente, koji u nekim slučajevima mogu djetetu oduzimati pozornost od savladavanja novih pojmova. Nasuprot tome, istraživanja koja su se provodila u svrhu utvrđivanja korelacija između tradicionalnog načina obrazovanja, koji uključuje djetetovo slušanje čitanja odgajatelja, i interaktivnog čitanja digitalnih slikovnica, odnosno suvremenog načina učenja uz elektroničke knjige, naglašavaju djetetovo uspješnije savladavanje novih pojmova i njihova značenja uz suvremeniji, interaktivan način učenja i čitanja, uključujući digitalne slikovnice i knjige.⁴²

Edukacijska funkcija dječje slikovnice bit će najučinkovitija ako su ilustracije i ostale vizualizacije naslikane u realističnom stilu slikanja jer na taj način dijete najuspješnije povezuje ilustracije i njihove ekvivalente iz stvarnoga svijeta. Važnu ulogu u kognitivnom razvoju djeteta, postizanju zanimanja za čitanje, razvoju pismenosti i daljnjih obrazovnih uspjeha

⁴⁰ Usp. Vonta, Tatjana. Upoznavanje djece sa slikovnicama i knjigama. // Dijete, vrtić, obitelj: Časopis za odgoj i naobrazbu predškolske djece namijenjen stručnjacima i roditeljima 17, br. 66, 2011. str. 2-3. URL: <https://hrcak.srce.hr/clanak/183379> (2022-06-18)

⁴¹ Usp. Isto.

⁴² Usp. Batarelo Kokić, I. Nav. dj.

djeteta, imaju odgajatelji svojim sudjelovanjem u zajedničkom interaktivnom čitanju slikovnica djetetu, podupirajući djeteta na samostalno čitanje, ali i ostavljanju pozitivnih utisaka na čitanje kroz pohvale i poticaje.⁴³

Učiteljica razredne nastave Katalinić Lebinec iznosi nekoliko savjeta kako odabrati odgovarajuću slikovnicu za svoje dijete. Prije svega, navodi važnost postojanja imena spisatelja i ilustratora na knjizi jer bez njih nismo u mogućnosti provjeriti pravu vrijednost slikovnice. Nadalje, upućuje na to da slikovnicu treba kupovati u knjižarama gdje je itekako izražen omjer cijene i kvalitete ili posuđivati u knjižari gdje knjižničar pruža pomoć pri odabiru.⁴⁴

4.5. Oblikovanje dječje slikovnice

Suvremeno shvaćanje oblikovanja dječje slikovnice dotiče se psihičkih i fizičkih potreba djeteta svih uzrasta, što podrazumijeva prilagodbu njihovim karakteristikama. Primjerice, smatra se da format slikovnice treba biti u skladu s veličinom djetetovih ruku, odnosno prikladan za samostalno držanje u rukama. Kako je poznato da dijete ne razmišlja o očuvanju predmeta koje drži, materijal od kojeg je slikovnica načinjena svakako treba biti čvrst i izdržljiv, a to je najčešće karton, guma i plastika, a materijale poput papira koji su krhki, treba izbjegavati. Isto tako, u obzir se mora uzeti činjenica da postoji mogućnost fizičke povrede tijekom djetetovog samostalnog držanja knjige u ruci, zbog čega je poželjno da materijal knjige bude savitljiv, a rubovi uglađeni. Što se tiče unutarnjeg dizajna slikovnice, on treba biti prilagođen uzrastu i intelektualnim, ali i fizičkim osobinama djeteta. Ovisno o dobi djeteta, slova moraju biti određenih veličina i fontova. Što je dijete mlađe, slova moraju biti veća i jednostavnijeg fonta. Poželjno je da tekst bude pisan tako da ga dijete što bolje razumije, odnosno da bude gramatički i jezično ispravan, uz kreativno i zabavno štivo koje dijete shvaća. Također, za pisanje slikovnica za dijete u ranoj dobi, preporučeno je korištenje kratkih stihova, nezavisno složenih rečenica ili pak samostalnih riječi. Premda je ilustracija, u većini slučajeva kada dijete još uvijek samostalno ne čita, glavni nositelj informacije, nužno je da ona bude što jednostavnijeg, lako prepoznatljivog značenja, a što je dijete starije, ilustracija može biti i kompleksnija. Isto tako preporučljivo je oslikavanje što realističnijih prikaza stvari sa kojima se dijete nije upoznalo u stvarnome svijetu jer tako dobiva vjerniju predodžbu istih. Sadržaj

⁴³ Usp. Isto.

⁴⁴ Usp. Kako prepoznati kvalitetnu slikovnicu. URL: <https://www.medijskapismenost.hr/kako-prepoznati-kvalitetnu-slikovnicu/> (2022-06-18)

ilustracija u slikovnici za dijete u najranijoj dobi treba biti sačinjen od njemu poznatih prizora sa postupnim uvođenjem novih stvari, dok ilustracija za starije dijete može biti opsežnija.⁴⁵

Uobičajena je praksa djetetu predškolske dobi kupovati neki oblik interaktivne knjige i često je uvriježeno mišljenje da slikovnicu čini igračka kombinirana sa knjigom. S obzirom da prosječni roditelj ili odgajatelj djeteta nije dovoljno upućen u raznolikost funkcija i svrhe interaktivne dječje knjige, pri čemu su one namijenjene različitim profilima djece, odnosno djeci različitih mentalnih i dobnih karakteristika, njihov odabir knjige nerijetko biva pogrešan, iako knjiga možda i ima označenu preporučenu dob ili funkciju. Na hrvatskome tržištu dječjih knjiga prevladavaju strani nakladnici koji daleko više ulažu u kvalitetu dječje knjige, dok oni domaći primarno izdaju druge oblike knjiga, dok dječje slikovnice izdaju iz financijskih razloga. Ilustratori dječje knjige uglavnom oslikavaju prema narudžbama, što ne ostavlja prostor i uvijete za kvalitetno osmišljeni dizajn koji će ispuniti sve bitne funkcije. Na taj način oni nisu dovoljno predani stvaranju dječjih knjiga, što dovodi u pitanje njihovu vrijednost. Također, tržište na kojem dječje knjige završavaju velikim dijelom su knjižare, gdje ne možemo očekivati da će djelatnici biti kompetentni za obrazovne i razvojne potrebe djece. Kako bi se zadovoljio potencijal koji dječja interaktivna knjiga, odnosno slikovnica, pridonosi djetetu, važno je proučavanje interakcije ilustracije i teksta, pri čemu hijerarhijski odnos tih dvaju komponenti ovisi o namjeni, odnosno svrsi knjige.⁴⁶

Istraživači različitih znanstvenih područja – primjerice pedagozi, koji imaju kompetencije za odgojno-obrazovne potrebe djeteta različitih uzrasta, psiholozi, koji mogu prepoznati socijalne potrebe i teškoće s kojima se dijete nosi i na koji način pristupiti tome kroz interakciju ilustracije i teksta, logopedi i lingvisti, koji shvaćaju potrebu za govornim i jezičnim razvojem djeteta – neophodni su u provedbi izučavanja djetetove potrebe za knjigom. Uz navedene stručnjake, u proces izrade dječje knjige potrebno je uključiti i autore dječje književnosti, likovne umjetnike i nakladnike, ali i one koji imaju glavnu posredničku ulogu između knjige i djeteta, a to su odgajatelji, učitelji i informacijski stručnjaci u knjižnicama.⁴⁷

⁴⁵ Usp. Šišnović, Ivana. Odgojno-obrazovna vrijednost slikovnice // Dijete, vrtić, obitelj: Časopis za odgoj i naobrazbu predškolske djece namijenjen stručnjacima i roditeljima 17, br. 66, 2011., str- 8-9. URL: <https://hrcak.srce.hr/124183> (2022-06-18)

⁴⁶ Usp. Stričević, I.; Martinović, I. Nav. dj., str. 45-60.

⁴⁷ Usp. Isto.

4.6. Ilustracije u dječjim slikovnicama

Za dječje slikovnice možemo reći da proizlaze iz dvaju različitih umjetničkih područja koji čine jednu nerazdvojivu i međuovisnu cjelinu – književnosti i likovne umjetnosti – što dječje slikovnice čini *intermedijalnim* informacijskim sredstvom. Isto tako, za suvremene interaktivne dječje knjige možemo reći da su multimedijalno informacijsko sredstvo jer su, uz ilustraciju i tekst, sačinjene i od drugih medija, kao što su animacije, zvuk i film. Često dijete koje još uvijek ne čita samostalno uzme slikovnicu i pregledava ilustracije, pri čemu stvara vlastite predodžbe radnje. Estetska funkcija slikovnice pomaže djetetu otkriti novi svijet likovnih umjetnosti i potiče na razvijanje likovno-umjetničke svijesti.⁴⁸

Rođenjem ne stječemo likovno-umjetničku svijest, zbog čega ju je potrebno jačati od rane dobi, a ključnu ulogu u njezinom razvoju kod djeteta imaju prvenstveno roditelji i odgajatelj. Načini na koje roditelji, odgajatelji, ali i knjižničari mogu usmjeravati djetetov likovno-umjetnički razvoj, osim čitanja slikovnica, uključivanje je u razne likovne aktivnosti, primjerice u izradu vlastitih ilustracija za slikovnicu, upoznavanje sa različitim likovnim tehnikama i stilovima te uporabu raznih materijala pri izradi. Isto tako, važno je da ilustrator dječje knjige prepozna vrijednost koju će ilustracija imati za dijete, što će mu omogućiti oblikovanje slike u skladu sa tekstom. Kako dijete nema u potpunosti razvijene estetske vrijednosti, one ovise o tome hoće li ilustracija zadovoljiti uvjete da ne prelazi u granice općeprihvaćenog estetski ugodnog, već da daje prostor stvaranja vlastitih ukusa i ne ograničava. Stilovi ilustracija dječje knjige mogu se podijeliti na osnovne kategorije, gdje ilustrator svakako dodaje vlastite senzibilitete i svaki od njih nosi određenu vrijednost, prednosti ili nedostatke koji se ne uspoređuju, a neki od njih su realistični prikazi, nadrealistički, apstraktni, naivni i romantičarski.⁴⁹

⁴⁸ Usp. Balić-Šimrak, Antonija. Likovni aspekti ilustracije u dječjim knjigama i slikovnicama // Dijete, vrtić, obitelj: Časopis za odgoj i naobrazbu predškolske djece namijenjen stručnjacima i roditeljima 17, br. 66, 2011., str. 10-12. URL: <https://hrcak.srce.hr/124188> (2022-06-18)

⁴⁹ Usp. Balić-Šimrak, Antonija. Nav. dj., str. 10-12.

5. Zaključak

Tradicionalno shvaćanje onoga što je interaktivna dječja knjiga ukazuje na zahtjeve da čitatelj izvršava određenu radnju, a čitanje takvog oblika knjige nije moguće bez održavanja interakcije koja može biti zastupljena na različitim razinama, ovisno o namjeni knjige za određene djetetove karakteristike i potrebe. Suvremeno shvaćanje dječjih interaktivnih knjiga uključuje i one sa tehnološkim komponentama, koje proširuju mogućnosti provedbe interakcija. Kategorizacija interaktivnosti dječje knjige može se izvesti u dva principa: prvi je onaj prema fizičkim aktivnostima koje čitatelj izvršava, gdje svaka sljedeća razina zahtjeva više interakcije. Drugi način kategorizacije interaktivnosti odnosi se na redoslijed sadržaja knjige, kao i na raspored stranica, a što je raspored sadržaja kompleksniji ono zahtjeva i više interakcije. Dječje interaktivne knjige, odnosno u ovom slučaju slikovnice, mogu imati razne funkcije koje su prvenstveno usmjerene na djetetov rani intelektualni i društveni razvoj, a uglavnom jedno izdanje određene knjige spaja nekoliko funkcija. Zaključno, interaktivna dječja knjiga medij je koji uvelike pridonosi razvoju mnogih aspekata djetetova života, k tome produbljuje odnose s roditeljima, odnosno posrednicima čitateljima i stvara ugodno ozračje u djetetovu životu. Kako bi vidjeli pomak u kvaliteti dječjih knjiga koje ispunjavaju dječje intelektualne i društvene potrebe, važno je uključivati stručnjake različitih područja, koji će doprinijeti prvenstveno istraživanju djetetove interakcije s knjigom. Također, implementiranje digitalnih komponenti u interaktivne dječje knjige uglavnom podrazumijeva i zastupljeniju interaktivnost, što donosi korisnost za različite potrebe i karakteristike djeteta. S obzirom da se hrvatsko izdavaštvo dječje knjige temelji na tiskanoj knjizi, a elektroničko nakladništvo kao djelatnost nije u dostatnom napretku, svakako je bitno ulagati u navedene aspekte.

7. Literatura

Balić-Šimrak, Antonija. Likovni aspekti ilustracije u dječjim knjigama i slikovnicama // Dijete, vrtić, obitelj: Časopis za odgoj i naobrazbu predškolske djece namijenjen stručnjacima i roditeljima 17, 66, 2011., str. 10-12. URL: <https://hrcak.srce.hr/124188> (2022-06-18)

Batarelo Kokić, I. Nove razine interaktivnosti dječjih slikovnica. // Školski vjesnik. 2015. URL: <https://hrcak.srce.hr/file/222636> (2022-06-18)

Hameršak, M.; Zima, D. Uvod u dječju književnost. Zagreb : Leykam, 2015.

Hameršak, Marijana. Višestruki odnosi i neočekivani ishodi: prvo stoljeće hrvatske dječje književnosti iz vizire povijesti čitanja, knjige i djetinjstva. // Časopis za suvremene povijesti 41, 3, 2009., str. 783- 804. URL: <https://hrcak.srce.hr/57869> (2022-06-18)

Hameršak, Marijana. Zašto su izgubljene prve hrvatske slikovnice. // Etnološka istraživanja, 18/19, 2014. str. 57-75. URL: <https://hrcak.srce.hr/clanak/197047> (2022-06-18)

Kako prepoznati kvalitetnu slikovnicu. URL: <https://www.medijskapismenost.hr/kako-prepoznati-kvalitetnu-slikovnicu/> (2022-06-18)

Majhut, Berislav. Počeci hrvatske slikovnice. // Dijete, vrtić, obitelj: Časopis za odgoj i naobrazbu predškolske djece namijenjen stručnjacima i roditeljima 19, 71, 2013., str. 20-22. URL: <https://hrcak.srce.hr/clanak/214217> (2022-06-19)

Martnović, Ivana. Slikovnica kao potencijalni materijal za leksički razvoj djece u trećoj godini života, 2018. URL: <https://repositorij.ffos.hr/islandora/object/ffos%3A3894> (2022-06-18)

Miljan, Zrinka. Dječje radosti 19. stoljeća- slikovnica- edukativna dječja igračka. // Povijest u nastavi 21, 1, 2013., str. 1-21. URL: <https://hrcak.srce.hr/120404> (2022-06-18)

Slikovnica- svrha, vrste i funkcije. URL: <https://www.predskologija.com/slikovnica-svrha-vrste-i-funkcije/> (2022-06-18)

Sudarević, A. Elektronička knjiga i marketing elektroničkog nakladništva u Hrvatskoj. // Knjižničarstvo. 2018. URL: <https://hrcak.srce.hr/file/347790> (2022-06-18)

Stričević, I.; Martinović, I. Slikovnica: prvi strukturirani čitateljski materijal namijenjen djetetu. // Libellarium : časopis za povijest pisane riječi, knjige i baštinskih ustanova 4,1, 2011. str. 39-63. URL: <https://hrcak.srce.hr/92392> (2022-06-18)

Šišnović, Ivana. Odgojno-obrazovna vrijednost slikovnice // Dijete, vrtić, obitelj: Časopis za odgoj i naobrazbu predškolske djece namijenjen stručnjacima i roditeljima 17, 66, 2011., str. 8-9. URL: <https://hrcak.srce.hr/124183> (2022-06-18)

Timpany, Claire. A categorisation structure for interactive children's book: Levels of interactivity in children's printed books. // International Journal of the Book, 9, 2012., str. 97-109. URL: <https://researchcommons.waikato.ac.nz/handle/10289/7483> (2022-06-18)

Tyschenko, Tetiana. Children's book illustration and interactive technology // Cultura y Arte 10, 2021., str. 219-221. URL: https://www.researchgate.net/publication/352659238_CHILDRENS_BOOK_ILLUSTRATION_AND_INTERACTIVE_TECHNOLOGY/citation/download (2022-06-18)

Verdonik, Maja. Slikovnica - Prva knjiga djeteta, 2015. URL: https://www.ufri.uniri.hr/files/nastava/nastavni_materijali/Verdonik_Predavanja_za_web_SPKD.pdf (2022-06-19)

Vonta, Tatjana. Upoznavanje djece sa slikovnicama i knjigama. // Dijete, vrtić, obitelj: Časopis za odgoj i naobrazbu predškolske djece namijenjen stručnjacima i roditeljima 17, 66, 2011. str. 2-3. URL: <https://hrcak.srce.hr/clanak/183379> (2022-06-18)

Wright, Kristy. A comparison of children's books: Picture book versus physically and intellectually adaptive interactive children's book. // Thesis, Master of Media and Creative Technologies 2015., str. 1-114. URL: <https://researchcommons.waikato.ac.nz/handle/10289/9621> (2022-06-18)